

Сучасна архітектура глобальної економіки: аналіз змін та тенденцій

Безрукова Н.В., Свічкарь В.А.

Вступ. Головним фактором, який впливає на світову економіку та політику наприкінці двадцятого – початку двадцять першого століття, є глобалізація.

Розгортання процесу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національні економіки та на весь перебіг сучасного світогосподарського розвитку. З одного боку, глобалізація розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, їх більш глибокої участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого – глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу та підвищують нерівномірність економічного розвитку країн світу. Основою глобалізаційних процесів та їх рушійними силами виступають транснаціональні корпорації, міжнародні організації та розвинуті країни.

Ще кілька років тому основні торговельні та інвестиційні потоки були сконцентровані саме в рамках розвинутих країн. Ці країни забезпечували весь світ товарами, особливо наукоємними, та контролювали інвестиційні потоки. Зараз можемо спостерігати зміни у глобальному економічному просторі та формування нової архітектури світової економіки. Підвищується роль країн, що розвиваються. Саме в цих країнах ВВП, зовнішня торгівля та інвестиції зростають більш швидкими темпами, ніж в розвинутих країнах. Тобто розвинуті країни зараз знаходять на межі вичерпання ресурсів для подальшого активного розвитку. На противагу їм країни, що розвиваються, створюють та розвивають глобальні конкурентні переваги, що дає їм можливість створювати власні транснаціональні корпорації та виходити на ринки різних країн світу.

Звісно такі тенденції є характерними не для всіх країн, що розвиваються. Китай, Індія, Бразилія, Південна Корея, Мексика, Сінгапур, Філіппіни та деякі інші країни, що розвиваються, будуть забезпечувати більшу частину світового

валового внутрішнього продукту та стануть центрами розвитку глобальної економіки.

Отже метою нашого дослідження є аналіз нових тенденції, які відбуваються у сучасній глобальній економіці з метою прогнозування майбутньої архітектури світового господарства та визначення місця різних країн світу у глобальній економічній системі.

Дослідженню особливостей економічної глобалізації, її наслідків та ролі країн, що розвиваються, присвятили свої праці ряд закордонних та вітчизняних вчених, серед яких особливо слід виділити наукові праці П. Еванса, Дж. Сороса, Р. О'Брайєна, Дж. Стиглиця, М. Ерчер, М. Уотерса, Р. Робертсон, Х. Булла, Т. Фридмана, Д. Лук'яненко, О. Білоруса, С. Сиденко, А. Філіпенка, А. Поручника та ін.

Проте багато питань все ще залишаються дискусійними та нерозкритими і потребують додаткового вивчення та аналізу, оскільки динамічні зміни, які відбуваються в світі майже кожен день, вимагають корегування існуючих та розробки нових теоретичних поглядів на світові процеси.

Результати.

Головною особливістю сучасного світового розвитку є поширення глобалізації. Цей процес стосується всіх сфер життя суспільства – політики, культури, економіки. Все більше посилюється взаємодія національних економічних систем, що знаходить свій прояв у зростаючій міжнародній міграції капіталів, робочої сили, інформації, збільшенні товарообігу між країнами, посиленні впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) як на окремі держави, так і на світову економіку в цілому. В результаті процесів глобалізації формуються глобальні ринки товарів, послуг, капіталів, інформації, робочої сили.

Процес економічної глобалізації має такі характерні риси:

- зростання ролі транснаціональних корпорацій у світовій економіці, що забезпечує об'єднання всіх її елементів в результаті реалізації ними глобальних стратегій. Зараз в світі налічується приблизно 85 тис.

транснаціональних корпорацій, які контролюють діяльність 820 тис. філій по всьому світу [7]. Але в даний час ідеться про концентрацію глобальної економічної влади в руках 100 і навіть 50 найвпливовіших корпорацій [3, с.126]. Тобто відбувається глобальна монополізація капіталу і вже лише кілька найкрупніших компаній контролюють глобальні галузі, такі як програмне забезпечення, автомобілебудування, нафтова, сфера послуг та інші;

- створення на основі транснаціоналізації капіталу глобальних виробничо-збутових систем, що утворюють каркас світового господарства;

- бурхливий розвиток процесів регіональної інтеграції в усіх регіонах світу;

- поширення глобальної інформаційно-технологічної революції та поступовий перехід до економіки знань;

- провідна роль міжнародних відносин у порівнянні з внутрішньоекономічними, тобто внутрішньоекономічні відносини у більшій мірі визначаються і залежать від ситуації на світових ринках;

- посилення глобальної регулюючої ролі міжнародних організацій (Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку та ін.).

Основними рушійними силами глобалізації є інформаційна революція та ринкова конкуренція, яка спонукає крупні міжнародні корпорації поширювати свої операції по всьому світу. Інформаційна революція торкнулася майже всіх сторін сучасного життя. Одним з її наслідків стала глобалізація економіки. Зараз бізнес має глобальний доступ до ринків, фінансів, партнерів тощо.

Інституційною основою глобалізації є міжнародні організації та крупні міжнародні компанії (рис 1). Серед міжнародних організації найбільш впливовими в даному аспекті є Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ), та Світова організація торгівлі (СОТ), членами яких є майже всі країни світу. Будучи наддержавними органами регулювання, вони здійснюють диверсифікований вплив на політику урядів країн світу. В умовах глобалізації поступово зменшується роль держави як регулюючої сили. Частину своїх

функцій держава передає міжнародним організаціям. Також на державну політику здійснюють значний вплив ТНК, які розпоряджаються глобальними фінансами та маніпулюють державними пріоритетами у власних інтересах.

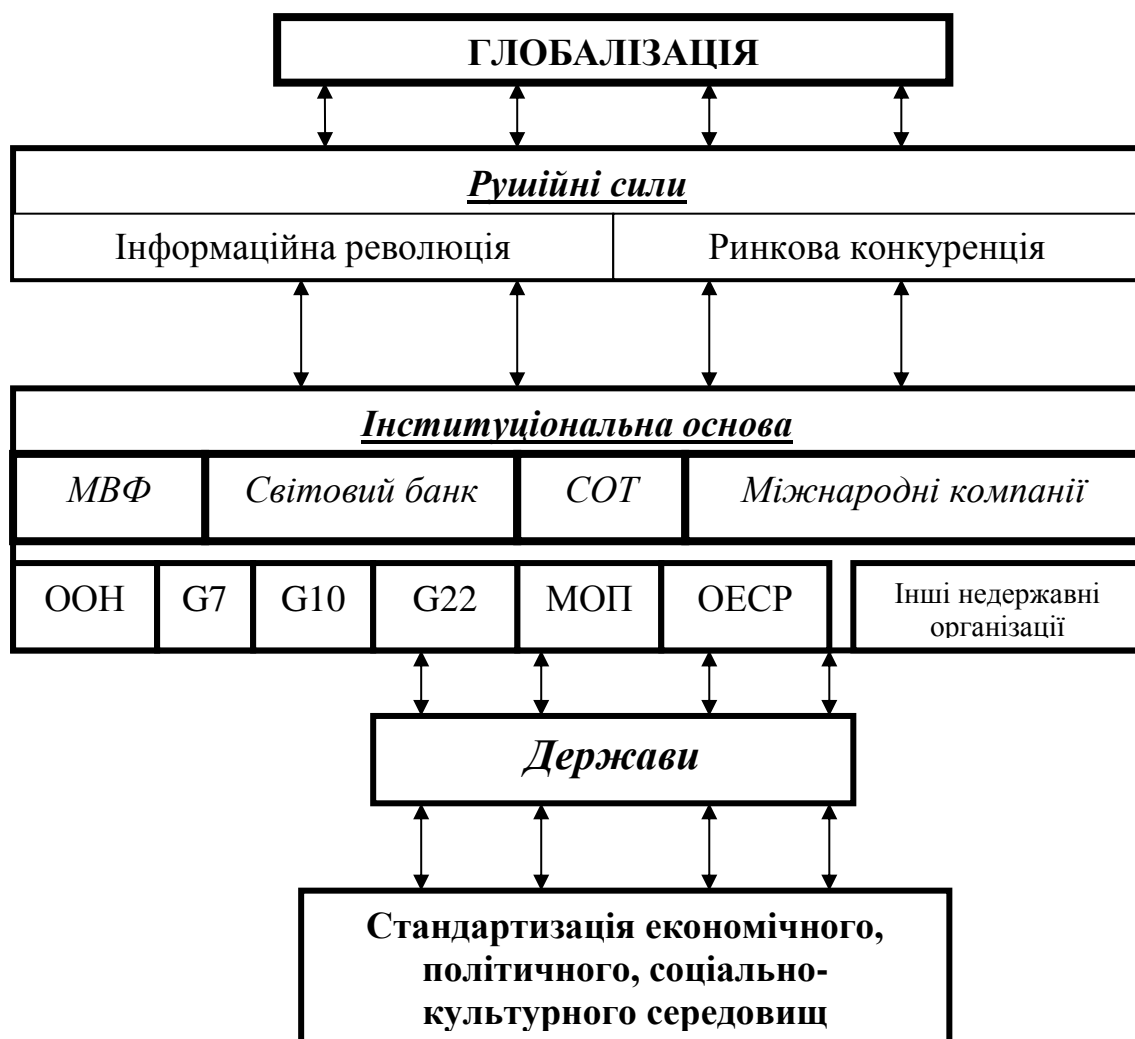

Рис. 1. Основні елементи процесу економічної глобалізації

Однак глобальний розвиток відбувається досить суперечливо і має неоднозначні наслідки для різних країн світу. В першу чергу глобалізація «грає на користь» розвинутих країн світу, так званих країн «золотого мільярду». Дійсно саме в цих країнах відбувається концентрація більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства та зосереджуються основні торговельні та інвестиційні потоки. Але поступово в глобальній економіці підвищується роль країн, що розвиваються, а саме нових індустріальних країн (НІК), які за темпами розвитку випереджають розвинуті країни світу [2].

Світовий об'єм виробництва (реальний ВВП)
(річна зміна у%)

Групи країн	Середнє									Прогнози		
	1997-2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020
Світ	4,0	5,7	3,1	0,0	5,4	4,2	3,4	3,4	3,4	3,5	3,8	4,0
Країни з розвинутою економікою	2,8	2,8	0,2	-3,4	3,1	1,7	1,2	1,4	1,8	2,4	2,4	1,9
Країни з ринком, що формується, та країни, що розвиваються	5,5	8,7	5,8	3,1	7,4	6,2	5,2	5,0	4,6	4,3	4,7	5,3

В останнє десятиріччя було опубліковано ряд експертних докладів, які стосувалися прогнозів розвитку світової економіки. Серед них на увагу заслуговують: Доклад Національної розвідувальної ради США «Контури світового майбутнього: Доклад по проекту 2020» (2005 рік); доклад Світова економіка: прогноз до 2020 року, який був розроблений російськими вченими Інституту світової економіки і міжнародних відносин (2007 рік); доклад «Глобальні тенденції-2025: світ, що змінюється» (2009 рік) [2, 3].

Так, згідно з дослідженнями російських вчених Інституту світової економіки і міжнародних відносин відбувається зміна основних «гравців» в глобальному економічному просторі, формується нова архітектура світової економіки [3, с.35]. Інноваційний розвиток та глобальні конкурентні переваги країн, що розвиваються, безперечно призведуть до збільшення їх частки у валовому світовому продукті.

Отже, можна стверджувати, що в перспективі такі країни, як Китай, Індія, Бразилія, Південна Корея та інші країни, що розвиваються, будуть забезпечувати більшу частину світового валового внутрішнього продукту. Саме вони стануть новим полюсом розвитку глобальної економіки. Наряду з Індією та Китаєм досить динамічно розвивається економіка Мексики, Індонезії, Малайзії, Гонконгу, Сінгапура, Філіппін.

І якщо ще кілька років тому, спостерігалася тенденція до концентрації торговельних та інвестиційних потоків в рамках розвинутих країн, то зараз спостерігаємо новий тренд у розвитку глобальної економіки – зростання ролі країн, що розвиваються, та формування нових центрів економічного розвитку.

Згідно класифікації МВФ, яка представлена у Перспективах розвитку світової економіки за 2012 рік, група країн з ринком, що формується, та країн, що розвиваються, включає в себе 151 державу, які не відносяться до групи розвинутих країн. До цієї групи відносяться: країни Центральної та Східної Європи (14), СНД (13), країни, що розвиваються, в Азії (27), Латинській Америці та Карибському басейні (32), країни Близького Сходу та Північної Африки (20), а також країни Африки, які розташовані на Південь від Сахари (45) [1]. Ці країни мають значні запаси природних та людських ресурсів, і поступово набувають все більшого значення у світовій торгівлі та як реципієнт і джерело глобальних інвестицій.

Зовнішня торгівля зростає в цих країнах досить високими темпами, в якій доля проміжної продукції досягає 50-60 %, а імпортна складова в експортних товарах збільшилася з 20 % у 1970-ті рр. до 40 % зараз [4]. Зростає доля країн, що розвиваються, в експорті готових виробів (з 10 % в 1980 році до 28 % в наш час). Біля третини світового експорту середнє - та високотехнологічних товарів, комп'ютерних технологій здійснюється саме цією групою країн.

Так, у 1980 р. доля країн, що розвиваються, у світовому експорті складала 29%, то до 2008 р. вона досягла 38-40 %, а в наш час вона збільшилася до 44 % світового товарообороту (табл. 2) [4].

Об'єми зовнішньої торгівлі у країнах, що розвиваються, зростають більш швидко, ніж у розвинутих країнах світу (табл. 3) [4].

Тобто якщо ще кілька років тому країни «Тріади» (США, ЄС, Японія) займали лідируючі позиції в міжнародній торгівлі, то зараз роль країн, що розвиваються, поступово підвищується, особливо в даному аспекті можна виділити Китай, Індію, Бразилію та ін.

Таблиця 2

Світова торгівля за основними групами країн у 1980-2012 рр

Групи країн	Роки								
	1980	1990	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Експорт, %									
Світ в цілому	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Економіки, що розвиваються	29,4	24,2	31,8	36,3	39,0	40,0	42,0	42,8	44,4
Перехідні економіки	4,2	3,4	2,4	3,4	4,6	3,8	4,1	4,5	4,4
Розвинуті економіки	66,3	72,4	65,8	60,3	56,4	56,3	53,9	52,7	51,2
Імпорт, %									
Світ в цілому	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Економіки, що розвиваються	23,9	22,2	28,8	31,7	34,9	36,7	39,0	39,8	41,4
Перехідні економіки	4,0	3,9	1,6	2,5	3,7	3,2	3,2	3,5	3,4
Розвинуті економіки	72,1	73,9	69,7	65,8	61,4	60,1	57,7	56,7	55,2

При цьому ці країни є зараз не тільки ринками збуту продукції, а й одними з найкрупніших світових експортерів.

Таблиця 3

Об'єм світової торгівлі (процентна зміна)

Показник	2013	2014	2015	2016
Імпорт				
Країни з розвинутою економікою	2,1	3,3	3,3	4,3
Країни з ринком, що формується, та країни, що розвиваються	5,5	3,7	3,5	5,5
Експорт				
Країни з розвинутою економікою	3,1	3,3	3,2	4,1
Країни з ринком, що формується, та країни, що розвиваються	4,6	3,4	5,3	5,7

Останніми роками спостерігається тенденція зниження в експорті країн, що розвиваються, долі мінеральної та сільськогосподарської сировини, і на готові вироби припадає найбільша частка як експорту, так і імпорту (табл.4) [4].

Безперечно такі тенденції не є універсальними для всіх країн, що розвиваються. Залишається частка найменш розвинутих країн, які знаходяться осторонь цих явищ. Багато країн, що розвиваються, є реципієнтами прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій з розвинутих країн. Тому стан економічного розвитку та зовнішньої торгівлі зокрема в країнах, що розвиваються, залежить від ділової активності та покупної спроможності в розвинутих країнах.

Таблиця 4

Товарна структура зовнішньої торгівлі країн, що розвиваються, %

Найменування товару	1995	2005	2011
Експорт			
Продовольство	9,6	5,7	7,0
Сільськогосподарська сировина	3,1	1,5	1,7
Руди та мінерали	4,9	5,6	7,7
Паливо	12,8	21,2	23,8
Готові вироби	68,5	65,1	58,7
Загалом	100	100	100
Імпорт			
Продовольство	10,0	6,0	6,9
Сільськогосподарська сировина	3,3	1,5	1,7
Руди та мінерали	5,1	5,9	8,3
Паливо	13,9	19,4	23,7
Готові вироби	66,9	66,4	58,2
Загалом	100	100	100

Однак не слід забувати, що і самі країни, що розвиваються, являють собою досить великий ринок збуту. Тому досить швидко зростає об'єм взаємної торгівлі між країнами, що розвиваються. Розвиток взаємної торгівлі надає країнам, що розвиваються, доступ до недорогих засобів виробництва, які задовольняють їх вимоги, а також значно розширює ринок збуту для товарів, що виготовлені у цих країнах.

Поступово підвищується роль країн, що розвиваються, і в сфері глобального інвестування. В даний час в країни Азії, Африки та Латинської Америки поступає щорічно більше 30 % світового об'єму прямих іноземних інвестицій [7].

Навіть в період кризи інвестиції у країни, що розвиваються, не зменшилися. Так, у 2009 році, на який припадає пік кризи, доля країн, що розвиваються, у загальносвітовому об'ємі прямих іноземних інвестицій досягла 43 %. Тобто змінюється вектор інвестування в бік країн, що розвиваються, що безперечно свідчить про підвищення їх ролі у світовому господарстві.

Прямі іноземні інвестиції розподіляються досить нерівномірно – основний потік (до 80 %) спрямовується до країн Південної та Східної Азії, Латинської

Америци. Основними реципієнтами до початку кризи були Китай і Гонконг, Індія, Сінгапур, Мексика, Бразилія.

Зростає роль країн, що розвиваються, і як експортерів капіталу. Так, якщо у 80-ті роки на долю цих країн припадало біля 6 % загального відтоку капіталу, то зараз ця частка збільшилася до 21 %. Провідні позиції в експорті капіталу займають країни Азії, на які припадає 75% від загально об'єму експорту інвестиції з країн, що розвиваються. Провідними експортерами є Китай, Гонконг, Індія [7].

Слід відмітити, що поступово в країнах, що розвиваються, з'являються транснаціональні корпорації, які активно виходять на світові ринки шляхом прямого інвестування. На особливу увагу заслуговують азіатські ТНК, які проводять агресивну експансію на ринки розвинутих країн. Так, навіть в першій десятці найкрупніших ТНК, можемо бачити корпорації із країн, що розвиваються, зокрема з Китаю (табл. 5) [6].

Таблиця 5

ТОР – 10 компаній, 2015 рік (Forbes Global 2000)

Ранг	Компанія	Країна базування	Галузь діяльності	Продажі (млрд. дол. США)	Прибуток (млрд. дол. США)	Активи (млрд. дол. США)	Ринкова частка (млрд. дол. США)
1	ICBC	Китай	Банківська сфера	166.8	44.8	3,322	278.3
2	China Construction Bank	Китай	Банківська сфера	130.5	37	2,698.9	212.9
3	Agricultural Bank of China	Китай	Банківська сфера	129.2	29.1	2,574.8	189.9
4	Bank of China	Китай	Банківська сфера	120.3	27.5	2,458.3	199.1
5	Berkshire Hathaway	США	Конгломерат	194.7	19.9	534.6	354.8
6	JP Morgan Chase	США	Банківська сфера	97.8	21.2	2,593.6	225.5
7	Exxon Mobile	США	Нафтогазова	376.2	32.5	349.5	357.1
8	PetroChina	Китай	Нафтогазова	333.4	17.4	387.7	334.6
9	General Electric	США	Конгломерат	148.5	15.2	648.3	253.5
10	Wells Fargo	США	Банківська сфера	90.4	23.1	1,701.4	278.3

Нові ТНК використовують власні переваги для доступу на ринки як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Серед таких переваг можна виділити: наявність більш дешевої, але досить кваліфікованої робочої сили, ресурсної бази, розвиток інноваційної сфери, використання новітніх технологій.

Міжнародна міграція капіталу відіграє значну роль і у розвитку зовнішньої торгівлі між країнами, що розвиваються. Так, китайський виробник турбін «Mingyang» став власником 55 % акцій індійської компанії «Global Wind Power» з метою введення в експлуатацію в Індії обладнання для виробництва вітрової та сонячної енергії [3].

Китайська компанія «Lifan Industry» у 2011 р. підписала угоду з бразильською компанією «Effa Group» про будівництво першого за межами КНР дослідного і проектно-конструкторського центру в Бразилії з перспективою будівництва у цій країні заводу з виробництва компактних автомобілів із гібридним двигуном. Автомобільні китайські компанії «Brilliance Auto», «Haima», «Auto BYD» також інвестують в Бразилію, створюючи на її території зборочні підприємства з випуску міні-автомобілей, фургонів тощо.

Країни, що розвиваються, залишаються основними центрами притягнення прямих іноземних інвестицій. Приток прямих іноземних інвестицій в ці країни у 2013 році досяг рекордного рівня - 778 млрд. дол. (табл. 6), що склало 54 % від глобального приток ПІІ [7].

Таблиця 6

Потоки ПІІ за регіонами, 2011-2013 рр., (млрд. дол., %)

Регіон	Приток ПІІ			Відток ПІІ		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Світ	1700	1330	1452	1712	1347	1411
Розвинуті країни	880	517	566	1216	853	857
Європейський Союз	490	216	246	585	238	250
Північна Америка	263	204	250	439	422	381
Країни, що розвиваються	725	729	778	423	440	454
Африка	48	55	57	7	12	12
Азія	431	415	426	304	302	326
Латинська Америка та Карибський басейн	244	256	292	111	124	115
Океанія	2	3	3	1	2	1
Країни з перехідною економікою	95	84	108	73	54	99
Країни зі слабою у структурному відношенні, вразливою та малою економікою	58	58	57	12	10	9

Процентна доля у світових інвестиціях						
Розвинуті країни	51,8	38,8	39,0	71,0	63,3	60,8
Європейський Союз	28,8	16,2	17,0	34,2	17,7	17,8
Північна Америка	15,5	15,3	17,2	25,6	31,4	27,0
Країни, що розвиваються	42,6	54,8	53,6	24,7	32,7	32,2
Африка	2,8	4,1	3,9	0,4	0,9	0,9
Азія	25,3	31,2	29,4	17,8	22,4	23,1
Латинська Америка та Карибський басейн	14,3	19,2	20,1	6,5	9,2	8,1
Океанія	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Країни перехідною економікою	5,6	6,3	7,4	4,3	4,0	7,0
Країни зі слабкою у структурному відношенні, вразливою та малою економікою	3,4	4,4	3,9	0,7	0,7	0,7

Серед двадцяти країн з найбільшим притоком ПІІ половину складають країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою (рис. 2) [7].

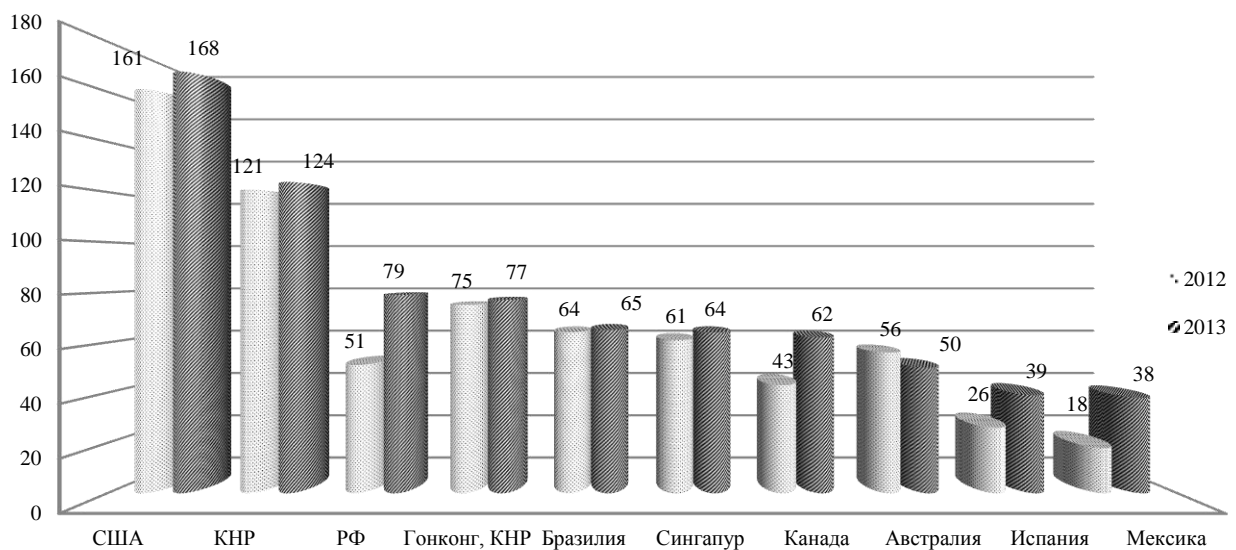

Рис. 2. 10 Країн з найбільшим притоком ПІІ, 2012 та 2013 рр.

Так, бачимо, що Китай має рекордно високий приток капіталу та займає друге місце серед найкрупніших отримувачів капіталу.

Висновок. Отже, процес глобалізації охоплює все більше сфер світового господарства. Ринки товарів, послуг, капіталів, робочої сили, технологій стають більш взаємопов'язаними.

Розвинуті країни поступово втрачають провідні позиції в міжнародній торгівлі та глобальних інвестиціях. Відбуваються зміни архітектури глобальної економіки на користь країн, що розвиваються.

В структурі сучасної світової торгівлі основна питома вага припадає на готові вироби. Дана тенденція прослідковується і у структурі зовнішньої торгівлі країн, що розвиваються, з одночасним зменшенням питомої ваги мінеральної та сільськогосподарської сировини.

Зростає вплив країн, що розвиваються, і на глобальному ринку інвестицій. Нові транснаціональні корпорації з цих країн здійснюють активну експансію на ринки як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються.

Таким чином, з одного боку, роль країн, що розвиваються, у глобальній економіці постійно зростає. Але з іншого боку, збільшується і розрив між розвинутими країнами та більшістю країн, що розвиваються. Так, у XXI столітті за межею бідності все ще перебуває 3 млрд. осіб і більше 1 млрд. знаходяться нижче порогу зубожіння [8]. Всі ці проблеми потребують нагального вирішення, що вимагає скоординованих дій всіх держав світу.

Список використаних джерел

1. International Monetary Fund: World Economic Outlook : a Survey by the Staff of the International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>.

2. National Intelligence Council: Global Trends 2035: Alternative Worlds [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dni.gov/index.php/about/organization/national-intelligence-council-global-trends>.

3. Мировая экономика: прогноз до 2020 года. Ин-т мировой экономики и междунар. отношений РАН / [А. А. Дынкин и др.] ; под ред А. А. Дынкина. – М.: «Магистр», 2007. – 429 с.

4. World Trade Organization: The Future of Trade: the Challenges of Convergence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/future_of_trade_e.htm.

5. UNCTAD: Handbook of Statistics 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=2382>.

6. FORBES: The World's Biggest Public Companies. The List [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.forbes.com/global2000/list/#tab:overall>.

7. UNCTAD: World Investment Report 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=937>.

8. UNDP: Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2009>.